

Kennisnota

EEN DOORGAANDE LIJN TUSSEN OPVANG EN SCHOOL

COLOFON

Uitgever

De kennisnota: een doorgaande lijn tussen opvang en onderwijs is een uitgave van het Centrum voor Pedagogische Studies naar Opvang en Onderwijs van het Jonge Kind, verbonden aan de Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de Universiteit Gent.

Doel

Met de kennisnota wil het centrum actuele debatten, beleids- en praktijkinitiatieven op een wetenschappelijke manier ondersteunen.

Tekst en redactie

drs. Lobke Van Lombergen (UGent)

Professor. dr. Jochen Devlieghere (UGent)

Contact

Lobke.VanLombergen@UGent.be

Jochen.Devlieghere@UGent.be

Website

www.opvoedendoenwesamen.be

Social media

@opvoedendoenwesamen

@ 2026 UGent

Uit deze uitgave mag vrij geciteerd worden voor niet commerciële doeleinden mits inbegrip van de correcte bronvermelding. Die is:

Van Lombergen, L. & Devlieghere, J. (2026). Kennisnota: een doorgaande lijn tussen opvang en onderwijs. UGent.

AANLEIDING VAN DE KENNISNOTA

Op 23 december 2025 lanceerde Opgroeien een nieuwe oproep voor innovatieve kinderopvangplaatsen met subsidie inkomenstarief waarbij de nadruk ligt op samenwerking, realistische planning en duurzame organisatieontwikkeling.

Deze oproep wil innovatie in de kinderopvang voor baby's en peuters stimuleren om duurzame, kwalitatieve en toegankelijke kinderopvang te ontwikkelen. Het gaat daarbij onder meer om initiatieven die via samenwerking tussen sectoren innoveren of inspelen op on vervulde behoeften. De oproep somt daarbij zes domeinen van innovatie op, waaronder kinderopvang in samenwerking met een kleuterschool.

Hierover mochten we als Centrum voor Pedagogische Studies naar Opvang en Onderwijs van het Jonge Kind de voorbije weken verschillende vragen ontvangen naar wetenschappelijke onderbouwing met betrekking tot de uitbouw van een doorgaande lijn tussen opvang en school.

In deze kennisnota schetsen we de huidige wetenschappelijke stand van zaken die kan helpen om innovatieve projecten die inzetten op samenwerking tussen kinderopvang en kleuterschool te onderbouwen en op een wetenschappelijke manier te verantwoorden.

DE ORGANISATIE VAN VOORSCHOOLSE VOORZIENINGEN

Voorschoolse voorzieningen van hoge kwaliteit worden steeds vaker erkend als essentieel voor de verdere ontwikkeling van jonge kinderen (Slot & Leseman, 2019). Sterker nog, steeds vaker worden ze beschouwd als een belangrijke basis hiervoor. Het gaat hierbij om de voorzieningen voor kinderen vanaf de geboorte tot aan de leerplicht (European Commission/EACE/Eurydice, 2025).

In de context van Vlaanderen gaat het dan in eerste instantie, maar niet uitsluitend, over de kinderopvang en het kleuteronderwijs. De manier waarop deze voorzieningen georganiseerd zijn, heeft namelijk een grote invloed op kinderen, ouders en professionals.

In Vlaanderen organiseren we opvang en onderwijs voor kinderen tussen 0 en 6 jaar via een gesplitst systeem. Zo zijn kinderopvang en kleuteronderwijs twee aparte systemen op gebied van beleid, administratie, personeel, verloning, kwalificatie enzoverder (Vandenbroeck, 2024). Kinderopvang valt bijvoorbeeld onder de bevoegdheid van de Minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen, terwijl het kleuteronderwijs onder de bevoegdheid van de Minister van Onderwijs valt.

In een toenemend aantal andere landen waaronder de Scandinavische landen, de Balkan en de Baltische staten wordt opvang en onderwijs daarentegen gecombineerd in één geïntegreerd systeem voor alle kinderen tussen nul en zes jaar (European Commission/EACE/Eurydice, 2025).

Vandaag vormen kinderopvang en kleuteronderwijs in Vlaanderen dus twee gescheiden werelden, met elk een eigen geschiedenis, waarden, normen, gewoonten, afspraken en cultuur. Kinderopvang ontstond bijvoorbeeld oorspronkelijk als een noodzakelijk kwaad, vanuit de verwachting dat moeders thuisbleven om voor hun kinderen te zorgen.

Wanneer moeders toch buitenshuis gingen werken en zelf niet voor hun kinderen konden zorgen, werd kinderopvang gezien als een noodoplossing. Kleuterscholen werden daarentegen opgericht om kinderen voor te bereiden op het formele onderwijs en om gelijke onderwijskansen te bevorderen (Vandenbroeck, 2024). Hoewel kinderopvang vandaag niet langer als een noodzakelijk kwaad wordt gezien en, net als de kleuterschool, een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van jonge kinderen, blijven beide voorschoolse voorzieningen in Vlaanderen grotendeels gescheiden. Onderzoek toont echter steeds opnieuw aan dat deze scheiding een aantal gevolgen kent voor kinderen, ouders en professionals.

Voor kinderen die de overstap maken van kinderopvang naar kleuteronderwijs is deze overgang vaak een periode van intensieve aanpassing (Haddad, 2002). Hoewel een positieve start in een nieuwe setting kan bijdragen aan het welbevinden, de betrokkenheid en de ontwikkeling van kinderen, toont onderzoek aan dat het creëren van een extra transitie-moment tussen kinderopvang en kleuteronderwijs voor sommige kinderen niet evident is en zelfs kan leiden tot onnodige drempels (Dunlop, 2003).

Deze transitie gaat gepaard met veranderingen in omgeving, gezichten, pedagogische aanpak, verwachtingen en routines, wat een invloed kan hebben op de ontwikkelingskansen, het leren en het welbevinden van kinderen en hun gezinnen (Lopez & Benner, 2025). Ook voor ouders zijn deze overgangsmomenten vaak beladen met onzekerheid en bezorgdheid, doordat zij veel vragen hebben over wat er van hen en van hun kind wordt verwacht (Kang et al., 2017).

Daarnaast kan de scheiding tussen kinderopvang en kleuteronderwijs bijdragen aan ongelijke startposities in het onderwijs. Middenklasse-gezinnen, die vaker gebruikmaken van kinderopvang, starten in de kleuterschool vaak met meer voorkennis over verwachtingen en schoolcultuur.

Deze institutionele tweedeling draagt bovendien bij aan verschillende structurele uitdagingen, zoals een beperkte toegankelijkheid van kinderopvang, tekorten aan opvangplaatsen, hoge ouderbijdragen, verschillende kwalificaties van personeel, onvoldoende pedagogische ondersteuning in de kinderopvang en een gebrek aan interprofessionele samenwerking tussen professionals die verantwoordelijk zijn voor de zorg en het leren van jonge kinderen (European Commission, 2019; Kaga, Bennett & Moss, 2010; Oberhuemer, Schreyer & Neuman, 2010; Peleman, Van Avermaet & Vandenbroeck, 2019).

De splitsing tussen opvang en onderwijs hangt dan ook nauw samen met dominante opvattingen over zorg en leren. Zo lijkt zorg vooral voorbehouden voor de jongste kinderen in de kinderopvang, terwijl leren wordt geassocieerd met de start van het kleuteronderwijs. In een gesplitst systeem, zoals Vlaanderen, is daarom ook vaak sprake van een hiërarchische relatie tussen zorg en leren, waarbij leren meer aanzien krijgt dan zorg.

Hierdoor ondermijnt het systeem zelf de mogelijkheden van opvang en onderwijs om kinderen optimaal te ondersteunen in hun ontwikkeling (Ooms et al., 2025). Deze tegenstelling is echter achterhaald. Onderzoek toont aan dat kinderen bij elke ontwikkelingstaak nood hebben aan relationele verbondenheid, zorg en ondersteuning, en dat zorg en leren onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn (Cameron & Moss, 2020; Kaga et al., 2010; Soenens & Vansteenkiste, 2023).

NAAR MEER SAMENHANG IN ZORG EN EDUCATIE

Samen met de groeiende aandacht voor voorschoolse voorzieningen is er ook een toenemende internationale tendens richting meer holistische en geïntegreerde systemen van voorschoolse voorzieningen (Cameron & Moss, 2020; Melhuish et al., 2015).

Onderzoek toont namelijk aan dat jonge kinderen het best gedijen in een context waarin zorg en educatie hand in hand gaan en niet als afzonderlijke domeinen worden benaderd (European Commission, 2019; Cameron & Moss, 2020; Van Laere & Vandenbroeck, 2018).

Het maken van verbindingen tussen opvang en onderwijs biedt daarom belangrijke kansen om vroege transitiemomenten te verminderen of te elimineren, continuïteit in pedagogische relaties en praktijken bevorderen, en samenwerking tussen professionals te ondersteunen.

Daarnaast draagt dergelijke verbinding bij aan een meer gelijke toegang tot voorschoolse voorzieningen voor alle kinderen en aan een hogere kwaliteit ervan over de volledige periode van geboorte tot aan de leerplicht (Ališauskienė et al., 2023; Bennett & Kaga, 2010; European Commission/EACEA/Eurydice, 2025; Haddad, 2002).

Door zorg en leren nauw met elkaar te verbinden, helpt een doorgaande lijn bovendien om historische scheidingen tussen kinderopvang en kleuterschool te doorbreken en structurele uitdagingen die met deze tweedeling samenhangen te verminderen (Haddad, 2002).

DOORGAANDE LIJN ALS INNOVATIEVE PRAKTIJK

De toenemende erkenning van het belang van een holistische benadering van voorschoolse voorzieningen sluit aan bij de oproep tot innovatieve projecten zoals gelanceerd door Opgroeien, en in het bijzonder als het gaat om het ontwikkelen van een doorgaande lijn. Dit leidt vandaag al, onder meer in Vlaanderen, Nederland, Frankrijk en Italië, tot zowel top-down- als bottom-up veranderingen. Deze veranderingen zijn onder meer gericht op het maken van een doorgaande lijn voor kinderen van nul tot zes jaar, bijvoorbeeld via het mengen van leeftijdsgroepen en het stimuleren en faciliteren van samenwerkingsverbanden tussen verschillende professionals.

Dergelijke praktijken helpen om vroege transities warm te maken of weg te werken, verzekeren een meer gelijke toegang en dragen bij aan kwaliteitsvolle voorschoolse voorzieningen voor alle kinderen (Bennett & Kaga, 2010). Innovatieve projecten die inzetten op geïntegreerd werken in de voorschoolse periode dragen zo bij aan het herdenken van rollen, verantwoordelijkheden en professionele identiteiten, en creëren ruimte om zorg en leren opnieuw in samenhang te benaderen.

WETENSCHAPPELIJKE STAND VAN ZAKEN

Hoewel doorgaande lijnen in voorschoolse voorzieningen steeds vaker naar de voorgrond treden, blijft dit een relatief nieuw praktijk en onderzoeksveld. Er is nog weinig wetenschappelijke kennis over hoe samenwerking tussen kinderopvang en kleuteronderwijs concreet vorm krijgt in het kader van integratie en wat deze samenwerking precies betekent voor kinderen, professionals, organisaties en beleid (Keuning et al., 2022). Dit komt onder meer door de weinige praktijken die hier vandaag kunnen op inzetten. De oproep innovatieve projecten biedt op die manier dus wel degelijk een kans om de ontwikkeling van doorgaande lijnen in Vlaanderen te versterken.

Vanuit ons centrum voeren we sinds 2022 een zesjarig doctoraatsonderzoek uit dat zich richt op deze doorgaande praktijken in de context van Vlaanderen. Op het niveau van het kind onderzoeken we onder meer wat een doorgaande praktijk betekent in termen van pedagogische kwaliteit, en voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.

Op het niveau van de professionals wordt nagegaan wat een doorgaande praktijk betekent voor hun professionaliteit en interprofessionele samenwerking, hoe deze samenwerking vorm krijgt en welke barrières en kansen professionals als actors of change ervaren vanuit hun leefwereldperspectief. Op het niveau van de organisaties onderzoeken we wat de drijfveren zijn voor de ontwikkeling van doorgaande praktijken, en welke barrières en kansen zij daarbij ervaren vanuit hun eigen leefwereldperspectief. Op het niveau van het beleid wordt dan weer nagegaan wat nodig is om doorgaande praktijken te ondersteunen.

Organisaties die meer informatie willen over dit thema, en het onderzoek, onder meer in het kader van het indienen van een aanvraag tot innovatieve projecten, kunnen bij ons centrum terecht.

REFERENTIELIJST

- Ališauskienė, S., Hanssen, N. B., & Kairienė, D. (2023). Interprofessional and family-professional collaboration for inclusive early childhood education and care. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-34023-9>
- Amerijckx, G., & Humblet, P. C. (2015). The transition to preschool: A problem or an opportunity for children? A sociological perspective in the context of a 'split system'. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(1). <https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.991098>
- Bennett, J., & Kaga, Y. (2010). The integration of early childhood systems within education. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 4(1), 35–43. <https://doi.org/10.1007/2288-6729-4-1-35>
- Cameron, C., & Moss, P. (2020). Transforming early childhood in England: Towards a democratic education. London: UCL Press. <https://doi.org/10.14324/111.9781787357167>
- Dunlop, Aline-Wendy. (2003). Bridging Early Educational Transitions in Learning Through Children's Agency. *European Early Childhood Education Research Journal*. 11. 10.1080/1350293X.2003.12016706.
- European Commission / EACEA / Eurydice. (2025). Key data on early childhood education and care in Europe – 2025. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2019). Key data on early childhood education and care in Europe – 2019 edition. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Haddad, L. (2002). An integrated approach to early childhood education and care. Paper presented at the International Conference on Early Childhood Education and Care: International Policy Issues, Stockholm, Sweden. UNESCO-OECD.
- Kaga, Y., Bennett, J., & Moss, P. (2010). Caring and learning together: A cross-national study on the integration of early childhood care and education within education. Paris: UNESCO.
- Kang, J., Horn, E.M., & Palmer, S. (2017). Influences of Family Involvement in Kindergarten Transition Activities on Children's Early School Adjustment. *Early Childhood Education Journal*, 45, 789 – 800. Doi: 10.1007/s10643-016-0828-4
- Keuning, T., Verheijen-Tiemstra, R., Jongstra, W., & Peeters, R. (2022). Interprofessional collaboration between childcare services and primary schools in the Netherlands. In P. W. Armstrong & C. Brown (Eds.), *School-to-school collaboration: Learning across international contexts* (pp. 91–126). Emerald Publishing. <https://doi.org/10.1108/978-1-80043-668-820221007>
- López, B. A., & Benner, A. D. (2025). Challenges in the transition to kindergarten and children's well-being through elementary school: Do school transition supports matter? *Early Childhood Research Quarterly*, 71, 193–204. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2025.01.001>
- Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Ariescu, A., Penderi, E., Rentzou, K., ... Broekhuisen, M. (2015). A review of research on the effects of early childhood education and care (ECEC) on child development. CARE Project.
- Oberhuemer, P., Schreyer, I., & Neuman, M. J. (2010). Professionals in early childhood education and care systems: European profiles and perspectives. Opladen & Farmington Hills, MI: Verlag Barbara Budrich
- Ooms, M., Fukkink, R., Devlieghere, J., Dreier, A., Fischbach, R., Langner, J., Strømsøe, K. M., & Van Lombergen, L. (2025). Interprofessional collaboration in ECEC: A review of European countries with different levels of system integration. *European Early Childhood Education Research Journal*. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2025.2484266>
- Peleman, B., Van Avermaet, P., & Vandenbroeck, M. (2019). De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede. Gent: Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek – Steunpunt Diversiteit en Leren, Universiteit Gent.
- Slot, P. & Leseman, P. (2019). Investeren in kinderen van 0–12 jaar. Het kinderopvangfonds.
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2023). A lifespan perspective on the importance of the basic psychological needs for psychosocial development. In R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of self-determination theory* (pp. 457–490). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197600047.013.25>
- Van Laere, K., & Vandenbroeck, M. (2018). The (in)convenience of care in preschool education: Examining staff views on educate. *Early Years*, 38(1), 4–18.
- Vandenbroeck, M. (2024). De staat van het kind – Het kind van de staat: Naar een pedagogiek van de voorschoolse voorzieningen (2e uitgave). Gompel & Svacina.